

Rus Dilindeki Ödünçlemeler Üzerine Bir İnceleme: Türk Halklarının Rus Mutfak Kültürüne Katkısı

Kerami Ünal *

Özet

Makalede, ödünçleme hakkında bilgi verildikten sonra Türk halkları ile Rus halkı arasındaki yakın münasebete dikkat çekilmekte ve dile olan yansımaları incelenmektedir. Rus dilindeki Türk halklarına ait malzemelerin zengin olması beraberinde sözlük arayışlarını gündeme getirmiş ve karşılaştırmalı tarihi sözlükler, şiveler sözlüğü, etimolojik sözlük, yabancı kelimeler sözlüğü ve diğerleri gibi tematik gruplara ayrılarak çalışmalar yapılmıştır.

Makale, Y.N. Şipovanın hazırladığı "*Словарь тюркизмов в русском языке*" sözlüğünü temel alarak Türk halkları tarafından ödünç verilen mutfak kültürüne dair kelimeleri incelemektedir. Sözlükteki yemek isimleri, yiyecek ve içecek isimleri, un, et ve süt ile yapılan mamul isimleri, balık isimleri ve bu grupların dışında kalan diğer kelimeler çıkarılmıştır. Konuya ait 134 kelime tespit edildi. Bu sayı bölgesel söylem ve yazılımlarıyla 179 çıkmaktadır. Belirlenen ödünç kelimelerin anlamı Türk Dil Kurumuna ait Güncel Türkçe Sözlük, Tarama Sözlüğü ve Derleme sözlüklerindeki anlamları ile tablo üzerinde karşılaştırıldı. Açıklama kısmında aynı manada kullanılan ödünç sözler vurgulandı. Makale başlığı altındaki ödünçlemelerin kısa morfolojik ve semantik anlamları tahlil edildi.

Anahtar kelimeler: Ödünç sözler, Türki halklar, Rus dili, Mutfak kültürü, Yiyecek isimleri.

A Research on Loanwords in the Russian Language.

Contribution of Turkic Peoples to Russian Culinary Culture.

Abstract

In the article, after giving information about loanwords, attention is drawn to the close relationship between the Turkic people and the Russian people. Its reflections on the language are examined. The richness of the

---

* Egyptian Cultural and Friendship Association. keramiunal@yahoo.com

Turkic materials in the Russian language brought the search for dictionaries to the agenda and studies were conducted by dividing them into thematic groups such as comparative historical dictionaries, dialects dictionary, etymological dictionary, foreign words dictionary and others.

The article is based on the dictionary "*Словарь тюркизмов в русском языке*" prepared by Shipova. The dictionary was scanned from beginning to end and names of dishes, names of food and drink, names of products made with flour, meat and milk, names of fish and other words outside these groups were removed. 134 words related to the subject were identified. This number is 179 with regional discourses and writings. The words determined were based on the dictionaries of the Turkish Language Institution and their situation in Turkish was examined. The meaning of loanwords and their meanings in the "Güncel" Turkish Dictionary, "Tarama" Dictionary and "Derleme" Dictionary belonging to the Turkish Language Institution were compared on a chart. In the explanation part, loanwords used with the same meaning were emphasized. The short morphological and semantic meanings of the Turkic loanwords under the article title were analyzed.

Keywords: Loanwords, Turkic peoples, Russian language, Culinary culture, Food names.

Giriş

Ödünç alma veya verme çok geniş bir ifade olup hayatımızın her alanını kapsamaktadır. Ödünç alma veya verme kavramı içerisine para, eşya herhangi bir nesne gibi somut varlıklar girdiği gibi fikir, düşünce atasözü, deyim gibi soyut kavramlarda girmektedir.

Diller arasında da ödünç alma veya verme gibi süreçler gerçekleşmektedir. Her ne kadar bu ödünç kelime gibi anlaşılrsa da atasözleri, kelime terkipleri, vecizeler ve deyimlerde de ödünç alma veya verme gibi durumlar yaşanmaktadır. Alıntı, alıntılama veya alıntı yapma gibi sözlerde ödünç ya da ödünçlemenin eş anlamı olarak kullanılmaktadır.

Ödünç alma kavramı, kelime hazinesinin yenilenmesinin ana kaynaklarından biri olan dilin işleyişinin ve tarihsel değişiminin ayrılmaz bir parçasıdır. Ödünç alınan kelime dağarcığı, diller arasındaki ilişkilerin, sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel bağlarını yansıtmaktadır.

Diller arasındaki ödünçleme ve ödünçlenme (ödünç alma veya verme) sonucunda filolojinin bir parçası olarak etimoloji bilimi ortaya çıkmıştır. Etimoloji, tarihi karşılaştırmalarla kelimenin geldiği ve geçtiği yolları takip ederek kökünü belirlemede ve ilk anlamını bulmaya çalışmaktadır. Daha sonraları ödünçlemelerin dışında etimoloji bilimi bir nesnenin kökenini bulmaya yarayan ve kendi metodolojisi olan bağımsız bir bilim dalı olarak gelişmiştir (Бурлак ve Старостин, 2005). Slav ve Türk halkları arasındaki münasebet çok eskilere dayanmaktadır. Bazı etimolojik çalışmaları

ve analizler bu münasebeti milat öncesine kadar götürmektedir (Юнал, 2003: 244-246). Yakınlaşma, komşuluk veya iç içe yaşamak dil alanında da kendini göstermektedir. Türk dillerine ait ödünç sözler, Rus dilinde çok geniş yer tutmaktadır. Yapılan araştırmalara göre Türkizm kavramı ortaya çıktığı yer ve somut kaynaklara göre tanımlanmaktadır. Bunları pratikte belirlemek oldukça zordur ve aynı zamanda birbirinden ayırmak da pek mümkün gözükmemektedir (Юнал, 2004).

Rus Dilindeki Türkizmlerin Leksik ve Tematik Açıdan Sınıflandırılması

Türk ve Rus dil temaslarını inceleme ve Rus dilindeki söz varlığındaki Türk halklarına ait unsurların mevcudiyeti uzun bir geleneğe sahiptir. Ödünçlemelerdeki malzemelerin zenginliği beraberinde sözlük çalışmalarını getirmiştir. Bu konuda yazılı tarihi kalıntılar, sanatsal eserler, lehçeler, bölgeler, folklor gibi kaynaklara başvurularak etimoloji, fonetik, karşılaştırmalı dil bilgisi, kronoloji ve gramer gibi bilimlerin yardımıyla Türkizmlerin sözlük çalışması tematik gruplar halinde incelenmiştir. Ödünç sözleri, askeri ve idari kelime hazinesi, yiyecek ve içecek isimleri, bitki, hayvan, giysi ve bina isimleri, inşaat işleri, kişi isimleri, ev eşyaları vb. gruplara ayırarak incelemek mümkün olmaktadır.

Rus dili kaynaklarındaki Türkizmlerin analizi sözlüklerde şöyle yer almaktadır: Tarihi sözlükler (I.G. Dobrodomov, G.Ya. Romanova vb.), Lehçeler (A.N. Kononov, L.A. Kubanova ve diğerleri), Etimoloji (N.A. Baskakov, K.R. Galiullin, G.R. Muratova, E.V. Sevortian, R.A. Yunaleyeva, vb.), Yabancı kelimeler (A.A. Babintsev, A.Z. Rosenfeld ve diğerleri), açıklamalı sözlüklerin bir parçası olarak Türkizmler, G.N. Aslanov (SAR), K.R. Babaev (leksik ve semantik açıdan), B.B. Dzharparova (etnografik ve bölgesel kelime dağarcığının bir parçası olarak), N.K. Dmitriyev (etimolojik açıdan), R.Z. Kiyasbeyli (semantik açıdan), N.G. Mihailovskaya (4 ciltlik SSCB halklarının dillerinden alıntılar) ve diğerlerinin çalışmalarında ele alınmıştır (Каримуллина, 2007).

E.N. Şipova 35 yıllık tecrübesini ve Türkoloji çalışmalarını 1976 yılında yayınladığı sözlükte toplamış, yaklaşık 2000 adet kelimeyi çalışmaları içine katarak bilim dünyasının hizmetine sunmuştur. Köken itibarıyla Türk dillerine ait olmayan ancak Türk halkları vasıtasıyla ödünç alınan Arapça, Farzca, Moğolca ve diğer unsurlara ait kelimeler de yer almaktadır.

Sözlükte, makaleye konu olan mutfak kültürünün dışında **askeri** (*атаман, богатырь, гайдамак, палач, караул* vs.), **idari** (*боярин, баскак, хозяин, кулак, толмач, мулла, чумак* vs.), **ticari** (*деньги, сара акча, товар, таможня* vs.), **iktisadi** (*карандаш, дефтер, хозяйство* vs.) **giysi**

ve **kumaşlar** (*атлас, баберек, бурметь, ергак, кутня, кушак, малахай, мисюрка, миткаль, мухояр* vs.), **deyimler** (*баи на баи, капкара/кипкара* vs.), **ünlemler** (*баю-бай, бай-бай, ура* vs.) ve **diğer** alanlardaki ödünçlemeler önemli bir yer tutmaktadır.

Türk Halklarının Rus Mutfak Kültürüne Katkısı

Makale başlığı altında Türk halklarının mutfağından veya mutfak kapsamına giren kelimelerden ödünç alınan gıda ürünleri, çeşitli yemekler, içecekler vs. gibi kelimelerin varlığı, tespiti ve sınıflandırılması üzerinde durulmaktadır. Örneğin, Türk halklarının mutfaklarından ödünç alınan *плов, белиш (беляш, белеш), манты, пирог, кебаб, кумыс и кумыз, буза, колбаса, калач* ve benzeri kelimeler sıralanmaktadır.

Türk halklarının yüzyıllar boyu farklı coğrafyalarda hayat sürmeleri ve sahip oldukları zengin kültür birikimleri komşu halklar tarafından fark edilmiştir. Hiç şüphesiz bu halkların en başında Slavlar gelmektedir. Rus halkıyla ya komşu ya da iç içe olmaları sonucunda birçok yemek ve içecek ismi, unlu, etli ve sütlü mamul isimleri vd. Rus dili tarafından ödünç alınmıştır.

Bu isimleri anlamsal özelliklerine göre řu şekilde sınıflandırabiliriz:

1. Yemek İsimleri

Yemek isimleri	Açıklama	Türkçe harflerle yazılışı	
1	бурдук	<i>Yakutistan'da çok sevilen bir yemek.</i>	burduk
2	калья	<i>Salatalık, pancar ve et ile havyar ve balıktan yapılan güveç.</i> <i>Türkçede kalya, sadeyağ ile pişirilen bir tür kabak veya patlıcan yemeği (TDK).</i>	kalya
3	манты	<i>Açılmış hamur parçaları üzerine et koyularak ve dürülerek buharda pişirilen yemek.</i> <i>Türkçede mantı içine kıyma konularak küçük bohçalar biçiminde dürülen hamur parçaları. Bu hamur parçaları suda haşlanarak pişirilmektedir (TDK).</i>	mantı
4	плов, пилав	<i>Et ve baharatla pişirilen pirinç yemeği.</i> <i>Türkiye de pilav yemeği pirinçle pişirildiği gibi bulgur ve kuskusla da yapılmaktadır (TDK).</i>	plov, pilav

5	салма	<i>Bölgesel erişte ve terbiyeli köfteden yapılan bir tür yemek.</i>	salma
		<i>Türkçede salma pirinçle pişirilen yemek türü (TDK).</i>	
6	таврачук	<i>Balık yemeği.</i>	tavrançuk
7	тебёчники, тебёка	<i>Köylülerin yediği balkabağından yapılan yemek.</i>	tebyoçniki, tebyoka
8	тукмачи	<i>Salma türü erişte çorbası.</i>	tukmaçi
		<i>Türkçede tutmaç Türkiye'nin birçok bölgesinde dört köşe kesilmiş küçük hamur parçalarından yapılan yoğurtlu çorba (TDK).</i>	
9	чумары	<i>Bir tür sütle yapılan köfteli çorba.</i>	çumarı
10	шурпа	<i>Genellikle pirinç ve baharatlarla yapılan sebzeli kuzu çorbası.</i>	şurpa
		<i>Türkçede çorba, sebze, et, tahıl ve benzeri malzemelerle hazırlanan sulu yemek (TDK).</i>	
11	шурубарки	<i>Genellikle mantı büyüklüğünde içine et koyularak hazırlanan bir tür sulu yemek.</i>	şurubarki
12	щи	<i>Doğranmış lahanadan veya lahana turşusundan yapılan et veya yağsız güveç; ekşi lahana çorbası.</i>	şi

2. Yiyecek İsimleri

Yiyecek isimleri	Açıklama	Türkçe harflerle yazılışı	
1	булгур	<i>Küçük buğday taneleri.</i>	bulgur
		<i>Türkçede bulgur, kaynatılıp kabuğu soyulduktan sonra kırılan buğday tanesi (TDK).</i>	

2	гашиш	<i>Hint kenevirinden elde edilen uyuşturucu madde.</i>	gaşış
		<i>Türkçede haşhaş olarak geçmekte olup, kapsüllerinden uyuşturucu edilen, tohumlarından yağ çıkarılan otsu kültür bitkisi (TDK).</i>	
3	кырлык	<i>Karabuğday.</i>	kırlık
4	нохот, нут	<i>şipovanın sözlüğünde tatlı bezelye şeklinde tanımlanmaktadır.</i>	nohot (nut)
		<i>Türkçede nohut, baklagillerden bir bitki olarak tarif edilmektedir(TDK).</i>	
5	ревень	<i>Otsu bitki.</i>	reven
		<i>Türkçede ravent, karabuğdaygillerden, 1-2 metre yüksekliğinde, büyük yapraklı, beyaz çiçekli, çok yıllık ve otsu bir bitki (Rheum officinale) (TDK).</i>	

3. Unlu ve Etli Mamul İsimleri

Unlu ve Etli Mamul İsimleri	Açıklama	Türkçe harflerle yazılışı
1	басман <i>Saray veya Devlet ekmeği.</i>	basman
2	белиш, беляш, белеш <i>Hamurun içine et koyularak yuvarlak şeklinde pişirilmiş ürün. Bölgesel olarak kullanılmaktadır.</i>	beliş, belyaş, beleş
3	бешбармак, бишбармак <i>Haşlanmış, kıyılmış ve pişmiş et.</i>	beşbarmak
4	бубрег <i>Hayvanların böbreklerinden yapılmış yemek. Bölgesel olarak kullanılmaktadır.</i>	bubreg

		<i>Türkçede böbrek, kandaki zararlı maddeleri süzüp idrar olarak salan, omurganın sağ ve sol tarafında bulunan çift organdan biri (TDK).</i>	
5	бурсак, баурсак çoğulu бурсаки,	<i>Çeşitli şekillerdeki tereyağlı beyaz ekmek, bisküvi; kızarmış hamur parçaları şeklindeki yemeğin adı.</i>	bursak, boursak çoğulu bursaki.
6	кабартма	<i>Bir çeşit gözleme. Ekşi hamurlu (mayalı) gözleme.</i> <i>Türkçede kabartma, saçta ya da tavada kızartılan mayalı çörek, pide, bazlama (TDK).</i>	kabartma
7	казы	<i>Et ve göbek yağı ile doldurulmuş at sosisi.</i>	kazı
8	калач	<i>Daire şeklinde yapılmış beyaz buğday ekmeği.</i> <i>Mayalı veya mayasız çeşitli şekillerde yapılan küçük ekmek (TDK).</i>	kalaç
9	кебаб, кебав	<i>Şişte kızartılmış et. Çeşitli baharatlarla kızartılan veya tencerede pişirilen et.</i> <i>1. Doğrudan doğruya ateşte veya kap içinde susuz olarak pişirilmiş et (TDK),</i> <i>2. Kızartma, çevirme veya kavurma yoluyla hazırlanan her türlü yiyecek: Kestane kebabı. Patlıcan kebabı (TDK).</i>	kebab
10	коврига	<i>Bütün ekmek, somun.</i>	kovriga
11	колбаса	<i>Kıyılmış et ile doldurulmuş bağırsak. Şekil olarak Türkçedeki sucuğa benzeyen ancak yapılış usulü farklı olan sosis.</i>	kolbasa
12	кунжут	<i>Susam bitkisi.</i> <i>Türkçede küncü (künci), susam ve susam tanesi (TDK).</i>	kunjut
13	курабье	<i>Bir çeşit yuvarlak şekerli kurabiye.</i>	kurmaç

		<i>Türkçede kurabiye, un, yağ, badem, fıstık vb. ile yapılan, şekerli küçük çörek (TDK).</i>	
14	қурмач	<i>Kızarmış arpa veya yulaf ezmesi.</i>	kurabye
15	лаваш	<i>İnce büyük kekler şeklinde mayasız buğday ekmeği.</i>	lavaş
		<i>Türkçede lavaş, yufka inceliğinde açılmış ince sade pide (TDK).</i>	
16	лагман	<i>Özel bir şekilde pişirilmış, sos ile servis edilen etli erişte.</i>	lagman
17	леваха, леваш, левашник	<i>Dolgulu veya dolgusuz turta türü ekmek. Lavaş ile aynı anlamda kullanılmaktadır.</i>	levaha, levaş, levaşnik
18	орқиш	<i>Ekmek yapımında kullanılan bitki.</i>	orkiş
19	пахлава	<i>Fındık dolgulu oryantal pasta.</i>	pahlava
		<i>Türkçede baklava, ince yufkadan yapılarak arasına kaymak, ceviz, fındık, fıstık ve badem konularak pişirilen ve üzerine şeker şerbeti dökülen tatlı (TDK).</i>	
20	пирог	<i>Dolgulu haddelenmiş hamurdan yapılmış fırınlanmış turta.</i>	pirog
		<i>Türkçede börek, açılmış yufkanın veya hamurun arasına peynir, kıyma, ıspanak vs. konularak çeşitli biçimlerde pişirilen hamur işi (TDK).</i>	
21	самса	<i>İçi et dolgulu üçgen şeklinde pişirilmış turta.</i>	samsa
		<i>Türkçede samsa, baklavaya benzeyen bir tür hamur tatlısı (TDK).</i>	
22	сюкур, сюкуры	<i>Üzeri süzme peynirli Mordovya yassı kekleri.</i>	syukur, syukuru
23	табани	<i>Bir cins kalın krep.</i>	tabani
24	тарка, тарки	<i>Puf böreği: ortasında kuru üzüm veya reçel bulunan hamur hücreleri.</i>	tarka, tarki
25	харчи	<i>Et yemeği. Turta et.</i>	harçi
26	чак-чак	<i>Küçük toplar halinde tereyağında kızartılan, balla karıştırılan tatlı yiyecek.</i>	çak-çak

27	чебурек	<i>Koyun eti ile doldurulmuş mayasız hamur turtası.</i>	çeburek
28	чурек	<i>Mayasız hamurdan yapılan pide</i> <i>Türkçede çörek, az yağlı, bazen şekerli ve yumurtalı, gevrekçe bir hamur işi.</i>	çurek
29	шаньга, шаньга, шанга, шанежка, шанечка	<i>Kuzey, Doğu-Sibirya yöresinde bir çeşit peynirli kek.</i> <i>Tataristan da basit bir gözleme.</i>	şanga, şanejka, şaneçka
30	шашлык, шешлык	<i>Şişe takılmış kuzu eti parçaları, kebab.</i> <i>Türkçede şaşlık, baharatlı, sirkeye yatırılmış koyun etinden yapılmış bir yemek türü (TDK).</i>	şaşlık, şeşlik
31	ширтан	<i>Çuvaş yemeği.</i>	şirtan
32	шокуры, чокуры	<i>Ufa ve Sibirya taraflarında kullanılan mayasız hamurdan yapılan hamur parçaları, köfte.</i>	şokurı, çokurı
33	ювачи	<i>Yassı yufka ekmek.</i> <i>Türkçede yufka olarak kullanılmaktadır. Oklava ile açılan ince, yuvarlak hamur yaprağı (TDK).</i>	yuvaçi

4. Süt ve Sütlü Mamul İsimleri

Süt ve Sütlü Mamul İsimleri	Açıklama	Türkçe harflerle yazılışı
1	айран, арьян <i>Tüm Türk boylarında aynı manada ve aynı usulle yapılan içme suyuna dökülen ve karıştırılan ekşi süttten yapılan içecek.</i> <i>Türkçede ayran, yoğurdun sulandırılıp çalkalanmasıyla yapılan içecek (TDK).</i>	ayran, aryan
2	бишлек <i>Ev yapımı peynir.</i>	bişlek

3	каймак	<i>Pişirilen sütün üzerindeki krema.</i>	kaymak
		<i>Türkçede kaymak yoğurdun ve sütün üzerindeki zar durumunda toplanan, açık sarı koyu renkli, koyu yağlı katman, krema (TDK).</i>	
4	катык	<i>Koyun ayranı; mayalanmış koyun sütün; kesilmiş sütün.</i>	katık
		<i>Türkçede katık, 1. Yağı alınmış yoğurt, ayran, 2. Yağsız süzme yoğurt (TDK).</i>	
5	качкавал, кашкавал, каскавал	<i>Koyun sütünden yapılan bir tür peynir.</i>	kaçkaval, kaşkaval, kaskaval
		<i>Türkçe sözlüklerde kaşkaval, tekerlek biçiminde, sarı renkte, kaşara benzeyen bir peynir türü (TDK).</i>	
6	кумыс, кумыз	<i>Fermente (ekşi) kısrak sütünden yapılan bir içecek.</i>	kumis, kumız
		<i>Türkçede kımız, kısrak sütünün mayalanmasıyla yapılan, az alkollü, ekşi bir Türk ikisi (TDK).</i>	
7	курт, крут	<i>oğunlukla koyun sütünden yapılan kuru, tuzlu peynir.</i>	kurt ve krut
		<i>Türkçede kurut olarak geçen kelime, kurutulmuş sütün ürünü (TDK).</i>	
8	сюзьма	<i>Süzölmüş ekşi süttten yiyecek, turta.</i>	syuzma
		<i>Türkçede de aynı manada kullanılan süzme, torbada süzdürölmüş katı yoğurt (TDK).</i>	
9	торак	<i>Kaynatılmış ve fermente edilmiş sütün.</i>	torak
		<i>Türkçede torak, yağı alınmış sütün ya da yoğurdun kaynatılmasıyla elde edilen katık, ökelek (TDK).</i>	
10	ундак	<i>Su ile fermente edilmiş sütün, ayran.</i>	undak
11	урень	<i>Pihtılaşmış sütün.</i>	uren
12	чигит	<i>Daha sonra kullanılmak üzere inek yağına batırılmış soğuk tuzlu süzme peynir.</i>	igit
13	чурт	<i>Ekşi ve mayalı kaynamış sütün; fermente pişmiş sütün.</i>	urt
14	шалап, чалап	<i>Ekşi sütlü içecek; Su ile seyreltilmiş yoğurt/ayran; Kımız ve su karışımı içecek.</i>	şalap, alap
15	шубат	<i>Deve sütünden yapılan kımız.</i>	şubat

		<i>Türkçede şubat, yılın ikinci ayı, gücük ayı (TDK). Burada sesteş olduğu gözükmemektedir.</i>	
16	ягурт, югурт, яурт	<i>Sözlük, ekşi süt veya süzme peynir olarak vermektedir.</i> <i>Türkçede yoğurt, maya katılarak koyulaştırılmış beyaz, kıvamlı bir süt ürünüdür (TDK).</i>	yagurt, yugurt, yaurt

5. Sebze ve Meyve İsimleri

Sebze ve Meyve İsimleri	Açıklama	Türkçe harflerle yazılışı
1	айва <i>Ayva ağacı ve Cydonia vulgaris fam meyvesi.</i> <i>Türkçe de ayva, 1. Gülgillerden, çiçekleri iri, beyaz veya pembe, yapraklarının altı tüylü, orta yükseklikte bir ağaç (Cydonia vulgaris),</i> <i>2. Bu ağacın büyük, sarı renkte, tüylü, mayhoş, dokusu sertçe, ufak çekirdekli meyvesi (TDK).</i>	ayva
2	арбуз <i>Bitki, meyve</i> <i>Türkçede karpuz, kabakgillerden, sürüngen gövdeli parçalı sert yapraklı, sarı çiçekler açan bir bitki (TDK).</i>	arbuз
3	армуд <i>Cydonia vulgaris meyvesi.</i> <i>Türkçede armut, 1. Gülgillerden, çiçekleri beyaz, Türkiye'nin her yerinde yetişen bir ağaç,</i> <i>2. Bu ağacın tatlı ve sulu, yumuşak, ufak çekirdekli meyvesi (TDK).</i>	armud
4	бадран <i>1. Heracleum bitkisi, Acanthus otu,</i> <i>2. Salatalık.</i>	badran
5	баклажан, <i>Farklı söylem tarzlarıyla aynı manayı ifade eden sözcük.</i>	

	бадалжан, бадаржан, бадижан	<i>Türkçede de aynı manayı ifade eden patlıcan, 1. Patlıcangillerden, kalın saplı, uzunca yapraklı otsu bitki (Solanum melongena), 2. Bu bitkinin sebze olarak kullanılan, mor renkli, uzunca veya toparlak ürünü (TDK).</i>	Baklajan, badaljan, badarjan, badijan
6	бараньги	<i>Patates yumruları; Tatarca berenge, patates kızartması.</i>	barangi
7	бодран	<i>1. Kazan bölgesinde kullanılan bu kelime, yaprakları lahana yerine kullanılan ve gövdesi çiğ olarak yenen Heracleum bitkisi, 2. Yaban mersini, 3. Pancar çorbası.</i>	bodran
8	гарбуз, карбуз	<i>Rus Dilindeki garbuz ve karbuz (yukarıdaki arbuz kelimesine bakınız) Türkçedeki kapuzla aynı manada kullanılmaktadır.</i>	garbuz, karbuz
9	зетин, зитин	<i>Zeytin ağacı ve bu ağacın meyvesi. Türkçede zeytin, Rusçada kullanılan anlamları ile aynı manada kullanılarak, 1. Zeytingillerden, Akdeniz ülkelerinde yetişen, 10-20 metre yüksekliğinde, dalları dikensiz, yaprakları karşılıklı, küçük ve gümüş renginde, uzun ömürlü bir ağaç (Olea europaea), 2. Bu ağacın tazeyken yeşil, sonradan kararan, yüksek besin değeri taşıyan yağlı meyvesi (TDK).</i>	zetin, zitin
10	изюм	<i>Kuru üzüm Türkçede üzüm, Rusçadaki manasına paralel olarak hem yaş ve hem de kurusu için aynı kelime kullanılmaktadır(TDK).</i>	izyum
11	кабак, кабачок	<i>Kabak, balkabağı Türkçede de kabak olarak aynı manada kullanılmaktadır(TDK).</i>	kabak, kabaçok
12	кавун, каун	<i>Bitki Türkçede kavun, kabakgillerden, süzüngen gövdeli, iri meyveli bir bitki. Bu bitkinin genellikle güzel kokulu, sulu ve etli meyvesi (TDK).</i>	kavun, kaun
13	кандиль	<i>Uzun Kırım elmalarının bir çeşidi.</i>	kandil

14	кебѐка, кибѐка	<i>Kabak</i>	kebeka, kibeka
15	кишмиш	<i>Çekirdeksiz üzüm çeşidi ve bu tür üzümlerden yapılan kuru üzümler</i> <i>Türkçede kişmiş, küçük taneli çekirdeksiz üzüm. Çekirdeksiz kuru üzüme de kişmiş dendiği (Erzurum) görülmüştür (TDK).</i>	kişmiş
16	курага	<i>1. Çekirdeksiz kuru kayısı, 2. Şeftali ağacı.</i>	kuraga
17	лимон	<i>Turunçgillerden bir ağaç türü ve bu ağacın sarı renkli ekşi meyvesi.</i> <i>Türkçede de aynı manada kullanılan limon, turunçgiller ailesinden bir ağaç ve bu ağacın meyvesi (TDK).</i>	limon
18	лыча	<i>Küçük bir hurmaya benzeyen Buhara kuru meyvesi.</i> <i>Türkçede alıç olan meyve, 1. Hünnapgillerden, kırlarda kendiliğinden yetişen, hekimlikte ve boyacılıkta kullanılan, sert odunlu bir ağaç, gövem eriği, geyik diken, akdiken, 2. Bu ağacın mayoş meyvesi (TDK).</i>	lıça
19	мангир	<i>Baykal Bölgesi'nin yabani soğanı.</i>	mangir
20	сабза	<i>Çekirdeksiz kuru üzüm çeşidi.</i> <i>Türkçede sebze, genellikle pişirilerek yenen bitkiler veya bunların taneleri, göveri, göverti, sebzevat, zerzevat (TDK).</i>	sabza
21	сумах	<i>1. Güney ağacı veya bu aileden çalı, 2. Kendisinden boya yapılan bitki (Rhus coriaria sumak).</i> <i>Türkçede sumak, 1. Antep fıstığıgillerden, sıcak bölgelerde yetişen, kabuğu hekimlikte, yaprakları dericilikte kullanılan bir ağaç (Rhus coriaria), 2. Bu ağacın, ekşilik vermek için dövülerek yemeklere katılan mercimeğe benzeyen meyvesi (TDK).</i>	sumah
22	тебѐка	<i>Kabak ve bu kabaktan yapılan yemek.</i>	tebeka

23	урюк	<i>Taşlı küçük kuru kayısı.</i>	uryuk
24	хурма	<i>Diosporus lotus ağacı ve meyveleri.</i> <i>Türkçede hurma, hurma ağacı ve bu ağacın meyvesi (TDK).</i>	hurma
25	фисташка	<i>1. Fıstık ağacı, 2. Bu ağacın yenilebilir meyveleri.</i> <i>Türkçede fıstık, Antep fıstığı, am fıstığı veya yer fıstığı denilen yemişlerin genel adı (TDK).</i>	fistaşka
26	фундук	<i>Carylus tube-rosa cinsi ağaç. Ve bu ağacın kabuklu meyvesi.</i> <i>Türkçede fındık, 1. Kayıngiller den, kuzey yarım kürenin ılık yerlerinde ve Türkiye de genellikle Doğu Karadeniz bölgesinde yetişen, boyu 6-7 metre, yaygın tepeli bir ağaççık, Corylus avellana ağacı,</i> <i>2. Bu ağaığın sert bir kabuk içinde bulunan yağlı, nişastalı ürünü (TDK).</i>	funduk
27	чаус, чауш	<i>Büyük kırmızı üzüm çeşidi.</i> <i>Türkçede avuş zm sözü Türkiye de de üzüm çeşidi olarak kullanılmaktadır</i> <i>(https://www.safranbolutso.org.tr/safranbolu/safranbolu-cavus-uzumu).</i>	aus, auş
28	шептала	<i>Kuru kayısı veya ekirdeksiz şeftali.</i> <i>Türkçede şeftali olarak kullanılan kelime, 1. Gülgillerden, ılıman bölgelerde yetişen, çiçekleri pembe renkli bir ağaç (Prunus persica),</i> <i>2. Bu ağacın tatlı ve sulu meyvesi (TDK).</i>	şeptala

6. İçecek İsimleri

İçecek İsimleri	Açıklama	Türkçe harflerle yazılışı
1	<i>Sütten, tahıllardan, pirinçten vb. yapılan votka.</i>	

	арак, арака	<i>Türkçede raki kelimesi, üzüm, incir, erik vb. meyvelerin alkolle mayalanarak damıtılmasıyla elde edilen içki, aslansütü, imamsuyu (TDK).</i>	arak, araka
2	бадан	<i>Baykal civarında çay yerine kullanılan bitki. Moğol çayı da deniyor.</i>	badan
3	баламука, баламыка	<i>Boza gibi undan yapılan sıvı içecek. İçerik ve anlatım tarzlarına ve fonetik yakınlığına bakıldığında muhtemelen Türkçedeki bulamaç yemeğine denk gelmektedir (TDK).</i>	balamuk a
4	барда	<i>Ekmeğin arta kalanlarından yapılan bir çeşit şarap.</i>	barda
5	бекмез, бекмес, бикмес, пекмез	<i>1. Rus yerleşimciler tarafından kullanılmaya başlanan ulusal Azerbaycan yemeğinin adı, 2. Haşlanmış karpuz, armut, elma vs. suyundan yapılan içecek, 3. Kaynatılmış üzüm suyundan yapılan içecek. Türkçede pekmez, genellikle üzüm, dut vs. gibi meyvelerin kaynatılarak koyulaştırılmış biçimi (TDK).</i>	bekmez bekmes bikmes pekmes
6	бергамот	<i>Bir armut çeşidi; beyarmudu, soylu armut. Türkçede bergamot, 1. Turunçgillerden bir ağaç (Citrus bergamia), 2. Bu ağacın, kabuklarından reçel yapılan ve esans çıkarılan meyvesi (TDK).</i>	bergamot
7	брага	<i>Farklı bölgelerde ev yapımı köylü birası</i>	braga
8	буза	<i>Darı, karabuğday, arpadan yapılan hafif sarhoş edici içecek. Türkçede boza, arpa, darı, mısır, buğday gibi tahılların hamurunun ekşitilmesi ile yapılan koyuca, tatlı veya mayhoş içecek (TDK).</i>	buza
9	бурда, бурдомага	<i>Yiyecek veya içecek karışımı bulanık bir sıvı.</i>	burda burdo- maga

10	курим	<i>Potentilla supina</i> bitkisi ve bu bitkiden yapılan çay. Kurim çayı.	kurim
11	нардек	<i>1. Haşlanmış karpuz pekmezi, 2. Nar şurubu.</i> <i>Türkçede nardenk, nar, erik, kızılıcık vb. yemişlerden yapılan pekmez (TDK).</i>	nardek
12	сирка	<i>Üzüm sirkesi.</i> <i>Türkçede sirke, salatalara, yemeklere ekşilik vermek için kullanılan ekşimiş üzüm, elma, limon vb. suyu (TDK).</i>	sirka
13	чай	<i>Kurutulmuş çay ağacı yaprakları.</i> <i>Türkçede çay, bitki bilimi çaygillerden bir ağaç olan ağaç ve bu ağacın yapraklarının özel ve itinalı kurutulması sonucu elde edilen ve sıcak suda demlenen bir bitki iken birçok daha da yeni anlam kazanmıştır (TDK).</i>	çay
14	чихирь	<i>Ev yapımı kırmızı fermente edilmemiş şarap.</i>	çahir
15	шербет	<i>Meyve suyu, şekerli meşrubat, şeker şurubu.</i> <i>Türkçede şerbet, meyve suyu ile şekerli su karıştırılarak yapılan içecek. Belli törenlerde misafirlere ikram edilen içecek (TDK).</i>	şerbet

7. Balık İsimleri

Balık İsimleri	Açıklama	Türkçe harflerle yazılışı
1	баламут <i>Karadeniz balığı, <i>Scomber scombrus</i>, uskumru.</i> <i>Türkçede palamut, uskumrugillerden, ortalama 1-2 kilogram gelen, eti esmer, büyüklüğüne göre Çingene palamudu, torik, sivri, altıparmak, piçuta` adlarını alan, pulsuz bir balık, sivri (<i>Pelamys sarda</i>) (TDK).</i>	balamut

2	карась	<i>Balık ailesinden olan ve çamurlu bir tabana sahip göletler ve göllerde bulunan balık çeşidi.</i>	karas
3	кайкан	<i>Labrax balığı, bulutlu zander.</i>	kaykan
4	осман	<i>Sazan balığı ailesinden tatlı su balığı.</i>	osman
5	судак	<i>Sula balığı. Türkçede sudak, levrekgillerden, tatlı sularda yaşayan, eti beyaz ve lezzetli bir balık (Lucioperca fluviatilis) (TDK).</i>	sudak
6	султанка	<i>Karadeniz balığı, barbunya.</i>	sultanka
7	тарань	<i>Rutilus Heekeli balık çeşitlerinden bir çeşit tatlı su balığı. Türkçede taranga, tatlı su balığı (TDK).</i>	taran
8	тюлька	<i>Küçük balık.</i>	tülka
9	хамса, камса	<i>Küçük deniz balığı. Türkçede hamsi, hamsigillerden, Akdeniz, Karadeniz ve Batı Avrupa kıyılarında avlanan, 10-12 santimetre boyunda, ince uzun bir balık(TDK).</i>	hamsa, kamsa
10	чечуга	<i>Steril balık.</i>	çeçuga

8. Bu Grupların Dışında Kalan Yiyecek İsimleri

Diğer	Açıklama	Türkçe harflerle yazılışı
1	балык <i>Özel hazırlanmış balık. Yani büyük bir kırmızı balığın sırt kısmı, tuzlanmış ve rüzgârda kurutulmuş hali. Omurgalılardan, suda yaşayan, solungaçla nefes alan ve yumurtadan üreyen hayvanların genel adı (TDK).</i>	balık
2	зинзивей <i>Hatmi bitkisi. Türkçe zencefil, zencefilgillerden, Hindistan ve Malezya'da yetişen, yaklaşık 100 santimetre yüksekliğinde, kamış görünüşünde otsu bir bitki (Zingiber officinale) (TDK).</i>	zinzivey

3	локум, рахат- лукум	<i>Doğuya has bir usulle şeker, fıstık, badem, nişasta gibi maddelerle hazırlanan tatlı yiyecek.</i>	lokum, rahat- lukum
		<i>Türkçede lokum, şekerli nişasta eriyiğini pişirip hafif ağdalaştırarak yapılan, küçük küp veya dikdörtgen biçiminde kesilen şekerleme, kesme, latilokum (TDK).</i>	
4	люфа	<i>Kabak ailesinden bir bitki.</i>	lyufa
5	ослам	<i>Eritilmemiş Rus tereyağı, ayran.</i>	oslam
6	таратор	<i>1. Bir çeşit marul, 2. Yeşillik ve ekşi süt salatası.</i>	tarator
		<i>Türkçede tarator, ceviz içi, sarımsak, tuz, ekmek içi, sirke ve tahinin limon suyu ile çırılmasından sonra kıyılmış maydanozla hazırlanan salça veya sos (TDK).</i>	
7	тахинный	<i>1. Soyulmuş susamdan yapılmış, 2. Tahin helvası.</i>	tahinnıy
		<i>Türkçede tahin, öğütülmüş susamdan yapılmış koyu sıvı durumu (TDK).</i>	
8	телятина	<i>1. Dana eti, 2. Dana derisi.</i>	telyatin
		<i>Türkçede telatin, bir tür sağlam, yumuşak dana veya öküz derisi (TDK).</i>	
9	тузлук	<i>Balık ve havyarı tuzlamak için tuzlu su.</i>	tuzluk
		<i>İçine tuz konulan kap (TDK).</i>	
10	тук	<i>Yağ, tahıl yağı.</i>	tuk
11	халва	<i>Şekerle öğütülmüş tatlı fındık kütleli.</i>	halva
		<i>Türkçede helva, şeker, yağ, un veya irmikle yapılan tatlı (TDK).</i>	
12	чагир	<i>Bitki (çayır) çayı.</i>	çagir
		<i>Türkçede çayır, üzerinde gür ot biten düz ve nemli yer (TDK).</i>	
13	щедра, щедра, щерба	<i>Balık yağı, balık çorbası, balık suyu, tuzlu morina balığı çorbası, sıcak güveç.</i>	şçebra, şçedra, şçerba

14	щокур, шокур	<i>Deniz balığı.</i>	şçokur, şokur
15	ашать	<i>Fiil olarak alıntılanmış ve bir şey yemek manasındadır. Türki dillerde aşmak veya aşamak olarak kullanılmaktadır.</i>	aşat

Ancak, Rus dilinde ve Rus halk ağızlarında aktif olarak kullanılan ve bu sözlük kapsamına girmeyen alıntılarda bulunmaktadır. Örneğin, Rumiya Yunaliyeva'nın kitabında ve Rusça wikipedia da rastladığımız kuzu eti, kıyma, salça ve patates gibi malzemelerden yapılan ve bir yemek adı olan *бозбаиш* sözlükte yer almamaktadır (Юналеева, 2000: 67; Wikipedia). Ayrıca *бастурма, губадия, кыстыбый, тэрма* (başka bir variantı *бэма*), *шаурма, эчпочмак* gibi doğrudan mutfakla alakalı kelimeler sözlükte hiç bahsedilmemiştir (Юнал, 2007: 356).

Sonuç

E.N. Şirova'nın "Словарь тюркизмов в русском языке" sözlüğü taranarak mutfak kültürüyle alakalı 134 kelime tespit edildi. Bazı kelimelerin bölgesel söylem ve farklı yazımlarıyla bu sayı 179 çıkmıştır. Bunlar içerisinde 12 adet yemek, 5 adet yiyecek, 33 adet un ve et mamulleri, 16 adet süt ürünleri, 28 adet sebze ve meyve, 15 adet içecek, 10 adet balık isimleri ve 15 adet ise bu grupların dışında kalan çeşitli yiyecek ve içecek isimleri yer almıştır.

Sözlükte, *бараньги, бурсаки, манты, самса, табани, тебечники, тукмачи, харчи, чумары, шокуры (чакуры), шурубарки, щи, ювачи* çoğul morfolojik ekleri ile verilirken *сюкур/сюкуры, тарка/тарки* gibi ödünç kelimeler hem tekil hem de çoğul morfolojik yapısıyla verilmiştir.

Sözlük, *армуд, балык, бодран, бубрек, бурсак, зензивей, кабачок, катык, кебаб/кебав, кишмиш, тук, ундак* gibi isimler Rus dilinin temel morfolojik yapısı olarak eril cinsin özelliklerini gösterse de dişil varlıklar grubuna dâhil edilmişti.

Türk dillerinde isim olan *тахин* Rus diline *тахинный* sıfat kalıbıyla girmiştir.

Türk dillerindeki *ашамак/ашарга* fiili Rus dilinin *-ть* fiil çekim eklerini alarak *ашать* şeklinde ödünç alınmıştır.

Semantik açıdan makaledeki kelimeler içerisinde Türk dillerinde birçok anlamı bulunan *изюм, кабартма, калач, плов/пилàв салма* vs. gibi alıntılarda anlam daralması yaşanırken *балык, бубрег* vs. gibi alıntılarda ise tamamen anlam kayması olmuştur.

Türkizm kapsamındaki birçok yiyecek ve içecek ismi Rusça ya sağlam bir şekilde yerleşmiştir. Rus halkı tarafından kullanılan ve ana yemek sınıfında olan *белиш, пирог, кебаб, калач, манты, плов, ягурт* vb. belirli yörelere ait *айран, катык, булгур* ve diğerleri gibi isimler aktif kullanımını korumaktadır. Vasiliy Radlov, Maks Fasmer, Vladimir Dal, Aleksandr Preobrajenskiy ve diğerlerinin yazdığı sözlüklerde ve Nikolay Baskakov'un çalışmalarında da teyit edilmiştir.

Kaynaklar

Баскаков, Н.А. (1974). Тюркизмы в восточнославянских языках. Москва:

Наука.

Бурлак, С.А., & Старостин, С.А. (2005). Сравнительно-историческое

языкознание: Учебник для студентов высших учебных заведений. Москва:

Издательский центр «Академия».

Даль, В.И. (2003). Толковый словарь живого великорусского языка: в 4-х

Москва: Русский язык.

Каримуллина, Г.Н. (2007). *Тюркские лексические элементы в русской*

лингвографии XVIII-XX веков. (Автореферат). Казанский государственный университет им. В.И. Ульянова-Ленина, Казань.

Преображенский, А.Г. (1910-1916). Этимологический словарь

русского языка. Москва: Тип. Г. Лисснера и Д. Собко.

Радлов, В.В. (1911). Опыт словаря тюркских наречий в 4 томах. Санкт-Петербург:

Типография Российской Императорской Академии Наук.

Фасмер, М. (1964-1973). *Этимологический словарь русского языка в 4 то-*

мах. Москва: Прогресс.

Шипова, Е.Н. (1976). *Словарь тюркизмов в русском языке.* Алма-Ата:

Наука КазССР.

Юнал, К. (2018). Краткая характеристика турецко-тюркских

заимствований в русском языке. *Русский язык и культура в зеркале перевода*, 1, 520-529.

Юнал, К. (2004). *Военно-административная лексика турецко-тюркского*

происхождения в русском языке. (Диссертация). Башкирский государственный университет, Уфа.

Юнал, К. (2007). Тюркские названия продуктов питания, напитков и

блюд в русском языке. *Лингвистические основы межкультурной коммуникации. Сборник материалов международной научной конференции 20-21 сентября 2007 г.*, 354-356.

Юнал, К. (2003). К этимологии слова *час*. *Язык и литература в поликультурном пространстве. Материалы региональной научно-практической конференции (18-19 декабря 2003г.)* Бирск, 244-246.

Юналеева, Р.А. (2000). *Тюркизмы русского языка*. Казань: Таглитмат.

Türk Dil Kurumu Sözlükleri: Güncel Türkçe Sözlük, Tarama Sözlüğü, Derleme Sözlüğü

Wikipedia:<https://ru.wikipedia.org/wiki>

<https://www.safranbolutso.org.tr/safranbolu/safranbolu-cavus-uzumu>